

Зміст образу педагога залежить від світоглядних і соціокультурних ідеалів епохи, але фатально не визначається ними. У контексті нашого дослідження розглядається образ сучасного педагога, що є, на нашу думку, актуальною потребою сучасної педагогічної дійсності. Основними характеристиками такого педагога є його здатність на основі діалогу, творчості й безперервної самоосвіти вирішувати сучасні професійні завдання.

Література

1. Ельневская Г.В. Модель и образ: концепция личности в русском и советском живописном портрете / Г.В. Ельневская. – М. : Советский художник, 1986. – 174 с.
2. Пути реализации стратегических целей обновления школы : материалы для разработки документов и проведения эксперимента по модернизации общего образования. – М., 2000.
3. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекций : учебное пособие / Ю.В. Сенько. – М. : Академия, 2000. – 240 с.
4. Учитель: крупным планом. Социально-педагогические проблемы учительской деятельности / под ред. С.Г. Вершловского. – 2-е изд. – СПб., 1994. – 134 с.
5. Колесникова И.А. Педагогическая реальность: опыт межпарадигмальной рефлексии : курс лекций по философии педагогики / И.А. Колесникова. – СПб. : ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2001. – 288 с.
6. Столяров Г.Г. Подготовка студентов к педагогическому диалогу : дис... к.п.н. / Г.Г. Столяров. – СПб., 1993. – 202 с.
7. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В.В. Сериков. – М. : Корпорация “Логос”, 1999. – 272 с.
8. Батракова И.С. Изменение профессиональной деятельности учителя современной школы / И.С. Батракова // Модернизация общего образования на рубеже веков : сб. науч. ст. – СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – С. 111–122.

МАРИКІВСЬКА Г.А.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК РАЦІОНАЛЬНОГО ЧИТАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАКЛАДІ

У процесі подальшого розвитку демократичних основ українського суспільства посилюється роль управлінської діяльності, що пронизує всі сфери. У зв'язку із цим сьогодні підвищуються вимоги до керівників усіх посадових рангів, унаслідок чого особлива увага приділяється питанням ефективності та вдосконалення професійної підготовки управлінців – менеджерів, формування у них **мовленнєвої компетентності**, що є критерієм ефективної управлінської діяльності сучасного керівника. А оскільки мовленнєва компетентність – це володіння уміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні і письмі), то одним з найважливіших завдань вищої школи є формування навичок слухання, читання, говоріння, письма.

Проблема мовленнєвої компетентності цікавила багатьох дослідників, серед них: І.В. Варнавська, Ю.М. Жукова, В.Л. Зливков, О.Б. Колодич, О.О. Павленко, А.П. Панфілова, Л.А. Петровська, П.В. Растяжников, В.В. Романова, Є.В. Руденський, В. Сульниченко, С.І. Шевченко та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених цій проблемі, питання, що пов'язані з формуванням мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту, не були предметом спеціальних досліджень.

Мовленнєва діяльність реалізується у таких її видах, як **слухання, говоріння, читання, письмо**. Ці види мовленнєвої діяльності розглядаються як основні у процесі **вербального спілкування** – “складного процесу взаємодії людей, що здійснюється за допомогою мови як системи одиниць і правил оперування ними і вияв-

ляється у мовленнєвій діяльності тих, хто спілкується (говорінні, слуханні, а також читанні і письмі)” [1, с. 23].

Питання, пов’язані з вербальним спілкуванням менеджерів, розглядаються багатьма дослідниками: М. Альбертом, О.М. Бандуркою, С.П. Бочаровою, Д. Бодді, М. Месконом, Р. Пейтоном, Ф. Хедоурі та ін. Однак питання формування навичок читання в майбутніх адміністративних менеджерів є недостатньо розробленими. З огляду на це **мета статті** – обґрунтувати необхідність і можливість удосконалення навичок раціонального читання в майбутніх адміністративних менеджерів.

“Читання – форма мовного спілкування людей за допомогою друкованих або рукописних текстів... У процесі читання відбувається смислове сприйняття читачем інформації (знань, цінностей, норм), що міститься у тексті. Читання – це активна взаємодія між творцем тексту і читачем” [2, с. 25].

Розрізняють аналітичне та любительське читання. “Аналітичне читання має інтелектуальний характер і зазвичай супроводжується певними завданнями, свого роду програмою...”; “любительське читання – вихідна, така, що не претендує на будь-які особливі наслідки, форма спілкування з книгою” [2, с. 26].

Удосконалення навичок аналітичного читання можна проводити на заняттях з української мови у вищому навчальному економічному закладі при підготовці управлінців – адміністративних менеджерів.

Існують різноманітні комплекси вправ, які дають змогу вдосконалити техніку читання. Основними прийомами техніки раціонального читання є **алгоритми читання**. “Алгоритм читання – послідовність розумових дій при сприйнятті основних фрагментів тексту” [3, с. 56]. Існують **інтегральний** і **диференціальний** алгоритми читання. “Інтегральний алгоритм читання – послідовність правил, що дають можливість упорядкувати й організувати процес читання, роблячи його більш ефективним. Цей алгоритм називається інтегральним тому, що його дія поширюється на весь текст у цілому. Мета інтегрального алгоритму – захист мозку від зайвої інформації. Використання інтегрального алгоритму читання дає змогу вибрати корисну інформацію. Корисною інформацією є: назва тексту (статті, книги), ім’я і прізвище автора, вихідні дані тексту, його тема і розглянуті в ньому проблеми, фактографічні дані, особиста оцінка прочитаного з точки зору новизни змісту і можливості використання на практиці” [3, с. 56–57]; “диференціальний алгоритм читання – послідовність правил, що дають змогу полегшити розуміння і засвоєння змісту тексту. Сутність алгоритму полягає у виділенні основного смислу тексту або його відрізка” [3, с. 59]. Блоки диференціального алгоритму читання: виділення ключових слів, які несуть основне смислове навантаження; побудова смислових рядків – словосполучень і речень, які складаються з ключових слів; виявлення домінанти – основного значення тексту [3].

Диференціальний алгоритм читання можна використовувати при складанні анотації та реферату-резюме [3]. Анотація – це коротка характеристика статті, книги тощо з точки зору її змісту, форми та інших особливостей. Мета анотації – відповісти на питання, про що йдеться в статті, тобто дати узагальнене уявлення щодо статті. В анотації висвітлюються такі питання: 1) автор, назва, вихідні дані; 2) тема статті; 3) проблематика; 4) адресат (для кого написаний текст). Реферат – це коротке викладення змісту статті (книги), що вміщує основні фактичні повідомлення й висновки, які є необхідними для ознайомлення з нею і визначення доцільності звернення до неї. Існують два види рефератів: реферат-конспект, або реферат-резюме, (складається за одним джерелом) і реферат-огляд (складається за декількома джерелами). Складання реферату-огляду спрямовано на розвиток перш за все навичок

письма, тому в цій статті будемо розглядати тільки реферат-резюме. Реферат-резюме складається з таких частин: 1) автор, назва, вихідні дані; 2) тема статті (книги); 3) композиція (з яких структурних частин складається стаття (книга); 4) основний зміст статті (книги); 5) наявність ілюстративного матеріалу; 6) адресат (для кого написаний цей текст). Реферат-резюме не повинен відображати суб'єктивних поглядів референта, його оцінки прочитаного, а містить у собі конкретні повідомлення, висновки, ідеї автора. А оскільки ключові слова несуть основне смислове навантаження, то ми вважаємо правомірним використання диференціального алгоритму при складанні анотації і реферату-резюме.

Для складання анотації або реферату-резюме необхідно: 1) виділити у кожному абзаці ключові слова; 2) визначити тему тексту (тема – це те головне, про що йдеться в тексті; 3) скласти план тексту за допомогою ключових слів. При складанні анотації план повинен бути у вигляді називних (номінативних) речень.

Візьмемо як приклад такий текст, що пропонується для розвитку навичок аналітичного читання у студентів – майбутніх адміністративних менеджерів. *Вважається, що люди роблять висновки про нас за зовнішнім виглядом і враженням, яке ми справляємо протягом перших п'яти секунд знайомства і перших п'яти секунд розмови. Саме зовнішність, голос і вміння вести діалог можуть відіграти визначальну роль і у вашій кар'єрі, і у вашому житті.*

Кожного разу, коли підводитеся, щоб висловити думку на ділових зборах, взяти участь у теле- або радіодискусії, звернутися до аудиторії, провести прес-конференцію, відповісти репортерам чи виборцям, ви виступаєте перед публікою. Про вас складають думку ваші колеги, керівництво, радіослухачі і телеглядачі, репортери тощо. Якщо ваш зовнішній вигляд не викликає пошани і ваша манера триматися не подобається, то слухачі просто відключаються від вас. У цьому випадку ви не зможете донести до людей те, що ви хотіли їм повідомити, і зовсім не тому, що ваше повідомлення було нецікавим, а тому, що ваша манера говорити чи ваша зовнішність поставили бар'єр між вами і слухачами.

У нашому світі, що швидко змінюється, коли чоловіки і жінки досягають високих професійних посад у молодому віці, коли політики, подібно кометам, з'являються на політичному обрії і так само швидко зникають, коли кар'єри будуються і руйнуються через випадкове зауваження, що прозвучало у вечірніх новинах, ви не можете дозволити собі потрапити до числа тих людей, яких не почули з тієї чи іншої причини.

Прочитавши текст і виділивши ключові слова, що несуть основне смислове навантаження, студенти визначають тему тексту – “Роль зовнішності, голосу, манер, вміння вести діалог для кар'єри і життя”. Після цього складають план анотації або реферату-резюме.

План тексту для складання анотації:

1. Важливість для кар'єри і життя зовнішності, голосу, вміння вести діалог.
2. Причини бар'єра між тим, хто виступає, і слухачами.
3. Небажаність потрапити до числа тих, кого не почули.

План тексту для складання реферату-резюме:

1. Зовнішність, голос і вміння вести діалог відіграють визначальну роль у кар'єрі і житті.

2. Бар'єром між вами і слухачами може бути манера або зовнішність.

3. Слід намагатися не потрапити до числа тих, кого не почули.

Після складання плану, який визначив проблематику тексту, складемо текст анотації:

“Стаття присвячена ролі зовнішності, голосу, вмінню вести діалог для кар’єри і життя. У статті обґрунтовується важливість цих факторів для людини, розглядаються причини бар’єра між тим, хто виступає, і слухачами, а також обґрунтовується необхідність бути почутим завжди. Стаття написана для людей, які професійно займаються суспільною діяльністю, виступають перед публікою”.

Текст реферату-конспекту:

“Стаття присвячена ролі зовнішності, голосу, вмінню вести діалог для кар’єри і життя людини. Автор доводить, що ці фактори є важливими для людини. Він стверджує, що якщо ваша зовнішність і манери не будуть подобатися людям, це може призвести до виникнення між вами і слухачами бар’єра. Автор радить усім не опинитися у ролі людини, яку не почули”.

Таким чином, ми показали, як студенти вищого навчального економічного закладу (майбутні адміністративні менеджери) вчать скласти анотацію і реферат-резюме, використовуючи диференціальний алгоритм читання. Усе це спрямоване на вдосконалення навичок аналітичного читання, що є складовою мовленнєвої компетентності адміністративних менеджерів.

Після проведеної роботи викладач для закріплення навичок аналітичного читання пропонує студентам самостійно скласти анотацію і реферат-резюме до статті.

Як правило, на запитання: “Чи вмієте Ви спілкуватися?” – кожний відповідає позитивно. Більшість людей вважає, що для цього не потрібні якісь спеціальні вміння. Однак, як показує практика, ефективно спілкуватися вміють далеко не всі люди, більше того – далеко не всі керівники. Опитування показують, що 73% американських, 60% англійських і 86% японських менеджерів вважають невміння ефективно спілкуватися головним бар’єром на шляху досягнення цілей їх організації. Тому на сьогодні повинна бути належним чином організована спеціальна система підготовки керівників (менеджерів), що включає і навчання культури спілкування.

Культура спілкування – це не тільки показник загальної інтелектуальної культури керівника, а й засіб підтримки свого авторитету. Мовлення в його усній і письмовій формах використовується керівником як основний канал передачі співробітникам семантичного боку інформації, зміст цілей, завдань і способів діяльності.

При передачі інформації володіння невербальними засобами відіграє важливу роль.

Рухи тіла відкривають багато чого. Вони говорять про вас те, що ви часто не можете виразити свідомо. Ваше тіло має особисту мовчазну мову, абсолютно незалежну від того, що ви висловлюєте вголос.

Коли ви спокійні і контролюєте ситуацію, ви передаєте це відчуття благополуччя своїм слухачам. Якщо ви у стані стресу чи вам незручно, то слухачі дивуються, що ви взагалі робите на сцені.

Мова вашого тіла може показати ваше прихильне ставлення до аудиторії чи, навпаки, вороже. Якщо ви схрестили руки на грудях, виставили щелепу вперед і сидите у напруженій позі, це значить “не підходь до мене”. Якщо ви сидите прямо, але вільно, спокійно розмістивши руки і ноги і злегка нахилені вперед, то ви своїм виглядом виражаєте відвертість.

Виголошуючи свою доповідь, слідкуйте за мімікою і жестами слухачів. Можливо, вони відключилися і просто чекають, коли ви, нарешті, закінчите, або слу-

хають вас з великою увагою? Проявіть себе як людина, уважна до інших. Нехай ваша поведінка говорить, що ви непокоїтесь про своїх колег і розумієте їх почуття. Як вже було не раз сказано, дивіться людям у вічі – це допоможе вам довести до них слова. Навчіться стояти спокійно. Це дуже важка наука. Якщо ви постійно турбуєтесь про те, куди діти руки чи ноги, то ви демонструєте відчуття незручності і страх втратити самоконтроль. Зведіть свої рухи до мінімуму.

Ваша мова жестів і міміка повинні виражати стремління вгору, а не вниз.

Тим, хто виступає на телебаченні, постійно нагадують, що вони повинні дивитися угору, на світло, посміхатися і намагатися мати такий вигляд, щоб їм самим було приємно.

Отже, щоб справити гарне враження, вам необхідно пам'ятати таке:

- намагайтесь мати вигляд переможця з піднесеною головою, легкою пошмишкою, відкритим поглядом;*
- випряміться;*
- руки повинні висіти спокійно і вільно;*
- коли з вами говорять, нахилийтесь вперед;*
- вигляд обличчя повинен бути ясным;*
- тягніться вгору.*

Отже, отримавши домашнє завдання, студенти будуть самостійно закріплювати навички аналітичного читання, що є необхідними для майбутніх менеджерів при вивченні різноманітної інформації.

Висновки. Таким чином, у статті ми показали, як на заняттях з української мови у вищому навчальному закладі можна вдосконалювати навички читання, що є складовою мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців будь-якої сфери, зокрема фахівців з адміністративного менеджменту.

На нашу думку, робота викладачів-словесників у вищих навчальних закладах повинна бути спрямована на формування мовленнєвої компетентності студентів. А це, у свою чергу, потребує від викладачів певної підготовки, що включає розробку завдань, спрямованих на формування мовленнєвих умінь і навичок (мовленнєвої компетентності). Ці завдання повинні бути спрямованими на їх майбутню професійну діяльність, тобто включати певний зміст, визначений їх майбутньою професійною діяльністю. У зв'язку із цим важливою сьогодні є розробка мовленнєвих завдань, пов'язаних із професійною діяльністю фахівців з адміністративного менеджменту.

Література

1. Бандурка А.М. Основы психологии управления / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская. – Харьков : Изд-во Ун. внутр. дел, 1999. – 528 с.
2. Браун Л. Имидж – путь к успеху / Л. Браун. – СПб. : Питер, 2001. – 192 с.
3. Гойхман О.Я. Основы речевой коммуникации / О.Я. Гойхман, Т.М. Надеина. – М. : Инфра-М, 1997. – 271 с.

МЕДВЕДЄВА О.Р.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Стратегічним напрямом реформування освіти в Українській державі є формування освіченої творчої особистості, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення й трансляція культури та духовності в усій різноманітності вітчизняних і світових зразків.